

GRAKOMs høringssvar til Miljøministeriets handlingsplan for cirkulær økonomi

GRAKOM er erhvervsorganisation for over 500 virksomheder indenfor grafisk kommunikation, medier og markedsføring. Vores medlemmer udvikler og producerer alt fra tryksager til emballager, magasiner, skilte, plakater, outdoorreklamer, tekstiltryk, reklamekampagner, digital kommunikation, reklameartikler og meget mere.

GRAKOM ønsker at tilføje en række bemærkninger til Miljøministeriets handlingsplan for cirkulær økonomi, og GRAKOM vil gerne bidrage med konkrete anbefalinger, der skal fremme en dansk cirkulær økonomisk produktion.

GRAKOMs bidrag skal ses i lyset af, at den danske grafiske branche i flere årtier har beskæftiget sig indgående med cirkulær økonomi og derfor besidder en stor ekspertise på området. Det er GRAKOMs vurdering, at der i udkastet til handlingsplan for cirkulær økonomi fortsat er plads til yderligere konkrete indsatser. Anbefalinger hertil følger i foreliggende høringssvar.

GRAKOM hilser Miljøministeriet og miljøministerens høje ambitioner velkommen, og hos GRAKOM er vi ganske enige i, at genanvendelse er vel nok det væsentligste element i etableringen af en bæredygtig livsførelse samt reduktion af CO₂-emission.

Fokus på både producenter og forbrugere

GRAKOM arbejder allerede i dag – både nationalt og europæisk – for hele tiden at forbedre grafiske produkters genanvendelsespotentiale, og vi ønsker at bidrage til Danmarks position som verdens mest ambitiøse land på cirkulær produktion. Skal det mål nås, kræver det fokus på flere tiltag, der gør det simpelt og let for både producenter og forbrugere at bidrage til genanvendelse. GRAKOM mener, at vi skal sørge for, at virksomheder let kan producere til genanvendelse, og at forbrugere nemt kan sortere til genanvendelse. Således kan processen fremskyndes, idet efterspørgslen på den grønne omstilling vil udspringe fra både borgere og erhvervsliv. Der er altså brug for specifikke indsatser målrettet såvel danske virksomheder som danske forbrugere.

GRAKOM arbejder for at etablere og fastholde den danske grafiske branche som verdens grønneste grafiske branche. Det er ikke en position, der kommer af sig selv. Vores medlemmer har gennem en årrække omstillet produktionen til cirkulær økonomi. De har sænket energiforbruget, udfaset tungmetaller og miljøskadelige kemikalier, øget genanvendelsen og skiftet til papir fra bæredygtigt skovbrug. Produkternes livscyklus er miljøoptimeret, og klimabelastningen er reduceret. Der er skabt mere energieffektive produktion, og transporten er minimeret.

Vi skal videre ad den vej, og det er GRAKOMs ambition, at den danske grafiske branche skal være verdens førende inden for klima- og miljøvenlig produktion til cirkulær anvendelse. Den ambition ligger også til grund for vores høringssvar til ministeriets handlingsplan for cirkulær økonomi. Derfor præsenterer GRAKOM i det følgende

materiale en række forslag, der skal bidrage konstruktivt og konkret til Miljøministeriets arbejde.

GRAKOM fokuserer desuden helt overordnet på fire hovedindsatsområder for fremme af cirkulær økonomi og øget genanvendelse:

1. Forbrugeroplysning og reelt forbrugervalg
2. Grøn design og produktion
3. Forskning og fælles viden
4. Den offentlige sektor i front

Forbrugeroplysning og reelt forbrugervalg

Fremme af officielle miljømærker: Svanemærket og EU-Blomsten

I Europa og de skandinaviske lande anvendes henholdsvis EU-blomsten og Svanemærket. Med et voksende klima- og miljøfokus i hele verden efterspørger forbrugerne vejledninger, der kan hjælpe dem med at tilpasse deres egen adfærd til et mere bæredygtigt forbrug. De højttestimerede miljømærker er oplagte at benytte som guide til forbrugerne og som mål til producenterne.

Desværre er miljømærkningsordningerne i det store hele fraværende på emballageområdet, og derfor tabes muligheden for at engagere emballageproducenterne fuldt ud i den grønne omstilling. For danske emballageproducenter vil det være helt oplagt at have som mål at opnå en svanemærket produktion af emballage. Højere standard findes ikke, og dette vil understrege Danmarks ønske om at opnå en førerposition indenfor cirkulær økonomi.

GRAKOM anbefaler derfor at udvide de eksisterende miljømærkeordninger til også at omfatte de meget store volumener af emballager, der udestår, således at emballage, der er produceret under denne licens, efterlever de højeste miljø- og klimastandarder. Desuden er der rum til løbende at skærpe kriterierne for produkter med Svanemærket, så vi hele tiden hæver barren og fastholder ambitionen om fremskridt. Det styrker forbrugernes tiltro til ordningernes legitimitet og forenkler forbrugernes muligheder for at omstille eget forbrug til produkter med cirkulært potentiale.

GRAKOM anbefaler i forlængelse af ovenstående, at Miljøministeriet iværksætter oplysningskampagner og kommunikationsindsatser til fremme af forbrugernes kendskab til miljømærkeordningerne. Sideløbende bør Danmark løfte et identisk budskab i EU-Kommissionen vedr. den frivillige EU-miljømærkeordning, Blomsten, for at sikre, at Danmark ikke står alene. Danmark skal føre an i et politisk ønske om at udvide EU's miljømærkningsordning til at dække større variationer af produkter.

Udvidelse af eksisterende miljømærkeordninger vil sikre, at forbrugerne kan orientere sig på en enkel, overskuelig og tillidsbaseret måde, når de vælger de mest bæredygtige produkter.

Bekæmpelse af Greenwashing

Greenwashing er et reelt problem for den grønne omstilling, idet det bliver sværere og sværere at navigere mellem initiativer med reel effekt og tiltag af udelukkende kommunikativ karakter. Eksempelvis ses efterhånden mange forskellige uofficielle mærkningsordninger med varieret lødighed. Derfor er der et markant behov for guidance til forbrugerne.

Forbrugerne skal informeres og vejledes i, hvordan de kan bidrage til den grønne omstilling og udnytte en cirkulær produktion. Det er nødvendigt for at mindske risikoen for, at forbrugerne vildledes med tiltag, der reelt kun har en symbolsk værdi eller en begrænset effekt. Forbrugerne skal kunne stole på, at deres engagement resulterer i den tiltænkte effekt.

Selvom mange gerne vil understøtte den grønne omstilling, er det svært for det enkelte individ at føre ønsket ud i livet, idet der i høj grad mangler pejlemærker og kommunikation fra autoriteter. Her bør staten træde i karakter og tage forbrugerne i hånden med oplysning. Den grønne omstilling vil aldrig kunne nå sit fulde potentiale, hvis det blot er op til det enkelte individ at søge svar på Google eller via de sociale medier. Fake news vil lynhurtigt bremse den grønne udvikling, idet forbrugerne forvirres og derfor kommer til at stille de forkerte krav. GRAKOM opfordrer derfor til, at der udtænkes tiltag til at bekæmpe Greenwashing og stilles krav til EU om at drive oplysningen af Europas borgere.

Grøn design og produktion

Viden om substrater

Fremme af en cirkulær produktion skal ske i et velfungerende samarbejde mellem forbrugerne, producenterne og affaldshåndteringen. Beklageligvis er der i dag ikke den nødvendige viden og information, hverken i produktionsværdikæden eller blandt forbrugere, indsamlingsoperatører eller myndigheder om de klima- og miljøpåvirkninger, som de forskellige substrater medfører. Det gør det besværligt at tilpasse forbrugsmønstre, affaldssortering og produktion til en højere grad af genanvendelse. Det betyder, at miljøkonsekvensen af at vælge et ikke-genanvendeligt materiale frem for et genanvendeligt ikke kan fastslås.

Der er behov for at gøre det enkelt for alle parter at indsamle viden om substraters miljømæssige og cirkulære potentialer. GRAKOM foreslår derfor, at der udvikles og etableres en digital platform, hvor der kan søges, udvælges og viderebringes produktinformationer om substraters kvalitets-, miljø- og cirkulære potentialer.

En sådan platform vil styrke fokus på den cirkulære produktion i værdikæden samt gøre det nemmere for forbrugere at udvælge miljøvenlige produkter på et oplyst grundlag. Således kan forbrugere og producenter indgå i dialog om fremme af genanvendelige produktioner. En platform vil have stor betydning for små virksomheders evne til at omstille sig til en cirkulær produktion, idet de nemmere kan udtrække og

formidle deres viden om klima- og miljøaftryk på et ensartet grundlag. Det vil også have en positiv betydning for deres kommercielle udvikling og konkurrencekraft.

GRAKOM foreslår, at en sådan platform udvikles ved indledningsvis at kortlægge de eksisterende og allerede anvendte materialers miljø- og anvendelsesmæssige karakteristika, og hvordan disse i dag bortskaffes hos både producenter og forbrugere.

Efterfølgende udarbejdes metodisk fremgangsmetode for indhentning og formidling af data om substrater. GRAKOM vurderer, at en sådan platform vil have en positiv effekt på den miljøvenlige produktion samt fremme cirkulær produktion og skabe grønne arbejdspladser som følge af øget konkurrenceevne og produktion.

Designguides

Danske grafiske producenter er særdeles bevidste om deres samfundsansvar, hvad angår fremme af genanvendelse. I dag er det dog desværre for besværligt at indfri de underliggende potentialer. For nuværende findes nemlig et misforhold mellem virksomhedernes indledende produktion og den endelige affaldsindsamling- og håndtering. Det misforhold besværliggør fremme af cirkulær produktion til genanvendelse.

For at fremme genanvendelse af produkterne kræver det derfor, at man allerede i designfasen prioriterer at designe produkter, der nemmere genanvendes for forbrugere og affaldshåndteringen senere i processen.

Derfor foreslår GRAKOM, at der investeres i at udarbejde designguides til produktionen, som gør det nemmere for producenterne at producere til genanvendelse.

Sådanne guides vil sikre, at de værdifulde råvarer fra produktionen i højere grad fastholdes i cirkulation efter brug. Disse guides skal blandt andet indeholde information om, hvordan mindre genanvendelsesegnede materialer kan erstattes, og hvordan produktionsprocesser kan øge genanvendelsesgraden. Men hvor design til genanvendelse er væsentlig for fremme af den cirkulære økonomi, så er det også mindst lige så væsentligt, at genanvendelsesfaserne udvikles teknologisk, så valg af miljø- og klimarigtige materialer i designfasen rent faktisk senere kan blive til nye råvarer. Det sker langt fra i dag, og en sådan udvikling vil også nyde fremme ved udvikling af designguides, som GRAKOM her foreslår.

Grøn omstilling i smv'erne

Små og mellemstore virksomheder og produktionsvirksomheder udgør ryggraden af det danske arbejdsmarked og landets økonomi. Derfor er det særligt vigtigt at fremme cirkulær produktion i dette segment, som i høj grad har brug for support og bistand, da disse virksomheder ikke – som de store virksomheder – selv kan stå for al investering og initiere alle elementer af omstillingen.

GRAKOM mener derfor, at tiltag og ressourcer skal stilles til rådighed for at bistå den grønne omstilling af lige netop dette segment, som udgør en essentiel del af dansk erhvervsliv.

Virksomhederne er allerede indstillet på at omstille sig til grøn omstilling, men kan have udfordringer med at igangsætte de nødvendige tiltag grundet eksempelvis for få ressourcer eller begrænset viden om de specifikke forudsætninger for omstillingen. Virksomhederne skal derfor assisteres fra det offentliges side. Der er behov for politisk opbakning til at igangsætte tilskudsordninger og projektforsøb, som virksomhederne kan gøre brug af. GRAKOM anbefaler derfor, at der udvikles tilskudsordninger, der gør det nemmere for små og mellemstore virksomheder - særligt indenfor produktion - at allokere ressourcer til at udvikle deres miljø- og klimaarbejde strategisk og operationelt.

GRAKOM har siden de første "*Branchepakker til miljøledelse*" i midten af 1990'erne gennemført udviklingsprojekter for fremme af værktøjer, som i dag anvendes af et stort antal små og mellemstore virksomheder landet over. Disse har haft en positiv indflydelse på de grafiske produkter, der i dag tilbydes på markedet. Dette ses på de mange miljømærker og ledelsessystemer i den grafiske branche. Der er dog fortsat behov for støtte til udviklingen af cirkulære forretningsmodeller i de små og mellemstore virksomheder.

GRAKOM hilser initiativer velkommen, der skal fremme den grønne omstilling i små og mellemstore virksomheder. Dog kan individuelle tilskudsordninger ikke stå alene. Den samlede mængde af virksomheder vil ikke kunne omstilles ved hjælp af individuelle ordninger alene. Derfor er der også behov for centrale, landsdækkende ordninger.

GRAKOM er i dag rådgiver for en række virksomheder, der gør brug af støttemulighederne indenfor de regionalt administrerede støtteordninger som *Grøn Cirkulær Omstilling* (GCO). Erfaringerne fra disse projektforsøb viser, at løsninger, der tilbydes på brancheniveau, har betydelige positive effekter. GRAKOM har erfaring fra mange lignende projekter og vil derfor være i stand til at bidrage proaktivt og konstruktivt til udvikling og drift af en fælles platform.

Forskning og fælles viden

Ensartede opgørelsesmetoder for produkters miljø- og klimaegenskaber

Øget genanvendelse af produkter kræver, som tidligere beskrevet, at produkterne designes med det formål, at de netop skal kunne genanvendes. Derfor er der et udtalt behov for at standardisere metoden for udregningen af et produkts klimaaftryk. Derved kan virksomhederne, ud fra en universel forståelse af klimaeffekterne, øge anvendelsen af materialer, der har en lavere klimaeffekt og nemmere kan indgå i en cirkulær produktion.

GRAKOM anbefaler derfor at iværksætte en proces for at indarbejde universelle og ensartede udregningsmetoder for et produkts klimaaftryk. Selv om der er bred international forståelse for anvendelse af *Green House Gas protokollens* principper ved klimaberegning af produkter og de materialer, der anvendes, så er denne standards principper for generiske. Der er et behov for, at der udvikles krav og retningslinjer til

de enkelte produktområder. Således kan der holdes fokus på den reelle målsætning om at fremme produktioner, der fremmer cirkulær produktion til fordel for klima og miljø. Det forstås, at EU-Kommissionen arbejder på udviklingen af en ny metode til opgørelse af produkters miljø- og klimaegenskaber.

GRAKOM opfordrer til, at de danske beslutningstagere orienterer sig mod den grafiske branche som inspirationskilde. Her anvendes i dag eksempelvis modellen *ClimateCalc* til udregning af klimaaftrykket fra branchens enkeltvise produkter.

Flere forskningsmidler til grøn emballage og grønne substrater

Regeringen har tidligere afsat 750 mio. kr. til en særlig grøn forskningspulje. GRAKOM hilser ønsket om at investere i udvikling af klima- og miljøvenlige produkter velkommen. Det er en god start og en god idé at fremme forskning af grøn omstilling og produkter, der indgår i en cirkulær produktion. Derfor bør initiativet videreføres, og der bør afsættes yderligere midler til forskning i genanvendelig emballage samt grønne substrater og materialer, der kan indgå i den grønne emballage.

Den offentlige sektor i front

GRAKOM bakker op om initiativer for fremme af offentlige indkøb af genanvendelige produkter. Offentlige organisationer besidder økonomiske muskler, som ingen private organisationer kan konkurrere med. Grøn produktion er fortsat ikke i tilstrækkelig grad et konkurrenceparameter, der kan erstatte pris som vægtigt parameter. Derfor er det vigtigt, at den offentlige sektor løfter indsatsen ved selv at fremme cirkulære indkøb. GRAKOM bidrager gerne med viden, anbefalinger og vejledninger i forhold til grønne indkøb af grafiske produkter, herunder både tryksager, emballage, skilte m.v. De offentlige indkøb skal ske via forpligtende indkøbsstrategier, der prioriterer klima- og miljøeffekt.

Da Danmark er en del af EU's indre marked, er det dog vigtigt for udviklingen og den frie, grønne konkurrence, at Danmark bruger mindst lige så meget tid på at præge EU's grønne politik som på at udfærdige nationale handlingsplaner. Flytter EU sig ikke, flytter omstillingen sig grundlæggende heller ikke, fordi produktionen blot risikerer at flytte til lande med færre miljøkrav og lavere priser. Derfor må og skal hele EU med.

De danske beslutningstagere bør derfor indstille sig på at påvirke EU-Kommissionens ambitioner. Danmarks miljø- og klimaarbejde i EU bør basere sig på at forpligte medlemslandene til at fremme udviklingen, anvendelsen og genanvendelse.

Når myndighederne går forrest og efterspørger grønne løsninger, fremmer det udviklingen og produktionen af grønne emballager, udvikler markedet og øger presset på aktørerne. Desuden forbedres private virksomheders muligheder for at prioritere klima og miljø i indkøb af emballageløsninger. I GRAKOM oplever vi, at teknologier og handlingsplaner for at reducere drivhusgasser allerede findes, men at de mangler aktive- ring. Derfor er det væsentligt, at myndigheder i medlemsstaterne og i EU-Kommissionen også er deres ansvar bevidst og handler på det.

GRAKOMs bemærkninger til de konkrete initiativer i Miljøministeriets handlingsplan for cirkulær økonomi

I det følgende beskrives GRAKOMs bemærkninger til en række af de konkrete initiativer i handlingsplan for cirkulær økonomi.

2. Styrket fokus på cirkulær økonomi i miljømærkerne

GRAKOM er enig i, at de eksisterende miljømærker bør fremmes som også tidligere nævnt i dette høringssvar. GRAKOM anbefaler, at danske beslutningstagere arbejder på at påvirke EU for at gøre det samme med EU's frivillige miljømærkeordning EU-Blomsten. Indenfor grafisk produktion, herunder bl.a. emballage, hilser GRAKOM eventuelle skærper af kriterierne velkomne.

4. Styrket indsats i udviklingen af universel metode til opgørelse af produkters miljø- og klimaaftryk

Særligt klimaaftrykket er vanskeligt at opgøre i dag, fordi der ikke findes mærkningsordninger, og fordi der ikke er enighed om grundlaget herfor. Derfor opleves en øget mængde af greenwashing og som følge heraf ses mange initiativer med begrænset hold i virkeligheden. I den grafiske branche anvendes ClimateCalc, og GRAKOM anbefaler, at Miljøministeriet retter blikket mod den danske grafiske branche for inspiration til opgørelse af klimabelastningen.

5. Styrket indsats overfor skadelige stoffer i PVC og arbejde for substitution til andre materialer

PVC-produkter har en række egenskaber, der gør dem funktionelt velegnede på en række punkter. Men PVC har også en række u hensigtsmæssige egenskaber. Disse kommer særligt til udtryk, når PVC ender som affald og indgår i en affaldsmængde, der forbrændes. Det er dog muligt at finde afsætning til genanvendelse for en del af de såkaldte "hårde" PVC-produkter. Desværre gør det samme sig i dag ikke gældende for de såkaldte "bløde" PVC-produkter som fx folier indenfor skilteområdet. PVC-folier anvendes i et væsentligt og ukendt omfang til blandt andet skilte, roll-ups, streamers og mange andre grafiske produkter. Mange af disse produkter ender op i forbrændingsanlæg, selv om de skal lægges på et deponi, og på trods af at forbrænding af disse produkter ikke er tilladt.

Der er i dag ikke den nødvendige viden til stede, hverken i produktionsværdikæden eller blandt kunderne, hos indsamlingsoperatører eller myndigheder, der gør det muligt at foretage og regulere valg af disse PVC-substrater ud fra et oplyst miljømæssigt og funktionelt grundlag. Det betyder konkret, at miljøkonsekvensen af at vælge et ikke genanvendeligt materiale frem for et genanvendeligt heller ikke er kendt.

GRAKOM foreslår derfor, at der udvikles og etableres en digital platform, hvor der kan søges, udvælges og viderebringes væsentlige produktinformationer om substraters kvalitet samt miljø- og cirkulære potentialer. En sådan platform vil kunne styrke den cirkulære dialog i selve værdikæden, men i høj grad også medføre, at flere kunder på et oplyst og aktivt grundlag vil kunne vælge mere miljørigtige printssubstrater.

Dette kunne ske ved indledningsvist at foretage en kortlægning af de anvendte materialer, deres miljø- og anvendelsesmæssige karakteristika, samt hvorledes disse materialer i dag håndteres i bortskaffelsesfasen hos både producenter og kunder. Herefter udarbejdes metode og værktøjer for indhentning og formidling af data om både eksisterende og fremtidige substrater. Samles dette i en fælles vidensplatform vil et sådant værktøj kunne få stor betydning for særligt små og mellemstore virksomheders fremtidige eksistens og udvikling, idet smv'en uden nogen reel miljøekspertise kan formidle miljøviden på et veldokumenteret og solidt grundlag og dermed opnå nye vækstmuligheder i forhold til udenlandsk konkurrence.

Platform for dialog

De værktøjer, der udvikles, skal yderligere kunne facilitere en platform for dialog og handel. Her skal de forskellige printssubstrater beskrives produkt- og anvendelsesmæssigt. Det skal gengives, om substrattypen kan genanvendes eller alternativt skal håndteres på en bestemt måde, så materialer som eksempelvis PVC håndteres korrekt ved end-of-life (deponi) frem for forbrænding, der bidrager til yderligere unødigt forurening.

Da der med jævne mellemrum udvikles nye substrater, er det vigtigt, at værktøjet udvikles med fokus på at give leverandører et incitament for at vedligeholde informationerne i værktøjet. Derfor skal værktøjet - foruden at være en vidensplatform samt konkurrenceforbedrende for danske virksomheder - også fungere som handels- og designplatform for leverandører, grafiske virksomheder og deres kunder samt ikke mindst aftagervirksomheder, der tænkes at kunne byde ind med deres viden på genanvendelsesdelen og forretningsmuligheder her.

GRAKOMs vurdering er, at et værktøj som dette ikke alene vil kunne få stor miljømæssig værdi, men også samfundsmæssig værdi i form af flere ansættelser i branchen som følge af øget konkurrenceevne og dermed produktion i forhold til udlandet. Derudover vil værktøjet også styrke blandt andet GRAKOMs rådgivningsforretning og dermed også bidrage til yderligere ansættelser, ligesom det vil kunne styrke danske leverandører og ikke mindst genanvendelsesbranchen i Danmark.

11. Tilskudsordning for cirkulære forretningsmodeller i smv'er

Tilskudsordninger, der understøtter udvikling af branchespecifikke værktøjer har historisk set haft stor betydning for den omfattende og positive udvikling, som fx den grafiske branches virksomheder har været igennem. Særligt er det værd at bemærke, at et stort antal af helt små virksomheder er lykkedes med at anvende de værktøjer,

der er udviklet, og branchen står i dag som en af de stærkeste på miljø og klimaområdet i verden.

Men små virksomheder - og måske særligt indenfor fremstillingsindustrier - har også nogle helt særlige udfordringer med hensyn til at allokere ressourcer og økonomi til at udvikle og drive deres miljø- og klimaarbejde både strategisk og operationelt.

GRAKOM har siden de første såkaldte "*Branchepakker til miljøledelse*" i midten af 90'erne gennemført mange udviklingsprojekter, der har resulteret i værktøjer som i dag anvendes af et stort antal små og mellemstore virksomheder. At dette har resulteret i en reel klima- og miljømæssig forskel, er ubestrideligt og ses tydeligt på de mange grafiske produkter, der i dag tilbydes. På markedet ses de mange miljømærker og ledelsessystemer som følge af indsatsen. Selv om der allerede i dag er en ret høj grad af cirkulære elementer i disse systemer og mærker, så er der fortsat brug for at støtte udviklingen af cirkulære forretningsmodeller i de små og mellemstore virksomheder. Ikke mindst på emballageområdet, hvor der endnu er et stykke vej, hvis der sammenlignes med tryksagsområdet, hvad angår metoder og værktøjer til integration af cirkulær økonomi i selve forretningsmodellen.

12. Landsdækkende indsatser for cirkulær økonomi i smv'er

GRAKOM hilser landsdækkende indsatser for cirkulær økonomi i små og mellemstore virksomheder velkommen. GRAKOM har erfaring med, at når der udvikles viden, metoder og værktøjer på brancheniveau og af branchens egne specialister, så får det hurtigt en udbredelse i branchen og dermed en tilsvarende god effekt miljø- og klimamæssigt.

Individuelle støtteordninger til udvikling af forretningsmodeller er godt for de virksomheder, som ønsker at gå forrest i en branche, og det er altid godt for en branche med rollemønstre. Men smv'er udgør som bekendt langt størstedelen af alle danske virksomheder. Den store masse af disse virksomheder vil ikke kunne nås via individuelle støtteprogrammer alene. Det vil i hvert fald tage mange år. Derfor vil de ambitiøse mål, som er sat i den aktuelle handlingsplan, aldrig kunne indfris uden mere centrale og landsdækkende indsatser, hvor mange aktører indenfor relevante produktområder går sammen.

GRAKOM er i dag rådgiver for en række virksomheder, der gør brug af støttemulighederne indenfor de regionalt administrerede støtteordninger som *Grøn Cirkulær Omstilling* (GCO). Erfaringerne fra disse projekter, hvor der typisk arbejdes med de samme emner og løsninger, viser, at der vil kunne opnås betydelige effekter. Disse effekter opnås, såfremt at der udvikles løsninger, som bredt set tilbydes hele branchen, dennes interessenter og i hele produktkæden fra leverandør, emballageproducent, kunde, slutbruger, ressource-behandler efter brug og aftagere af de oparbejdede råvarer. GRAKOM vil kunne bidrage til både udvikling og drift af en rådgivnings- og vidensplatform for alle disse parter.

15. Krav om miljømærkede indkøb for udvalgte produkter

GRAKOM noterer sig med stor tilfredshed, at det netop er grafiske produkter og emballage, der er udvalgt i regeringens grønne indkøbsstrategi. GRAKOM er klar til at indgå i samarbejde om, at indfri potentialet for grønne offentlige indkøb indenfor alle produkter fra den grafiske branche.

GRAKOM mener, at når der er høstet erfaringer fra grønne indkøb i den grafiske branche, kan disse erfaringer danne godt udgangspunkt for udvidelse af indsatsen til andre brancher og produktkategorier i de offentlige indkøb.

19. Styrkelse af sekretariatet for grønne indkøb

GRAKOM er tilfreds med forslaget om en styrkelse af sekretariatet for grønne indkøb. Sekretariatet bør koordinere indsatsen på tværs af offentlige myndigheder og fremme hele den offentlige sektors grønne indkøb. Man bør evt. igangsætte en udarbejdelse af grønne indkøbsguides, og GRAKOM udvikler gerne guides på vores områder.

21. Måling af udviklingen i det grønne indkøb

GRAKOM anbefaler, at der udarbejdes og anvendes fælles standardiserede udregningsmetoder. For at imødekomme dette forslag anbefales det at benytte redskaber som *ClimateCalc*, der benyttes i den grafiske branche til at udregne klimaaftryk.

24. Krav til engangsprodukter og emballage

GRAKOM er enig i, at der bør stilles krav til engangsprodukter og emballage på både producent- og brugerniveau. Men hvor udviklingen af fx emballagers funktionelle kvaliteter i høj grad drives af forbrugere og markedets efterspørgsel, så har dette ikke hidtil været tilfældet for miljø- og klimaforholdet. En af årsagerne er formentlig, at emballage er et produkt, der udvikles og anvendes i forhold en række funktionelle forhold som beskyttelse og sikker transport af produkter, der også ofte vil afsætte et væsentlig større miljø- og klimaaftryk, hvis dette produkt kan ødelægges eller går tabt.

Selv om førnævnte er væsentligt at tage med i betragtning, så er det GRAKOMs erfaring, at der altid er muligheder for forbedringer, også når det gælder miljø- og klimaaftrykket for produkter. Også uden at gå på kompromis med produktets primære formål. Det gælder også for engangsprodukter og emballage, men det fordrer, at de krav, der stilles til det aktuelle produkt, dels er veldokumenterede og dels er vurderede i forhold til de alternativer, der i givet fald vil træde i stedet. Ellers fortabes mulighederne for reelt at opnå et bedre miljø- og klimaaftryk.

GRAKOM mener, at der er brug for udvikling af fælles viden om disse produkters miljø- og klimaprofiler. Der er brug for værktøjer i form af design- og indkøbsguider samt benchmarking-modeller. Disse elementer skal samlet set drive en udvikling, hvor krav vil blive opfattet som muligheder af industrien. Dermed styrkes konkurrencekraften for danske emballageproducenter.

27. Fremme cirkulære indkøb under Partnerskab for offentlige grønne indkøb og Forum for bæredygtigt indkøb

GRAKOM hilser initiativet velkomment. Det er vigtigt, at alle dele af den offentlige sektor er med til at løfte indsatsen for at fremme cirkulære indkøb. GRAKOM bidrager gerne med viden, anbefalinger og vejledninger i forhold til grønne indkøb af grafiske produkter, herunder både tryksager, emballage, skilte m.v.

32. Undersøgelse af Ja-tak-ordning for husstandsomdelte reklamer

GRAKOM er imod forslaget, der vurderes at være i modstrid med EU-retten samtidig med, at den ikke har en reel dokumenteret miljøeffekt. GRAKOM er medafsender på et høringssvar vedrørende dette punkt.

58. Analyse af afgifter der understøtter cirkulær økonomi

GRAKOM er enig i, at afgifter kan være en del af den samlede løsning. Dog mener GRAKOM, at en sådan model skal baseres på en differentiering af de enkelte emballageprodukters cirkulære økonomiske potentialer, som igen baseres på viden om både produkternes livscykluseffekter og forskellige produkters effekter ved anvendelse og muligheder for afgiftslettelse og/eller fritagelse ved dokumenteret genbrug eller genanvendelse.

GRAKOM bidrager gerne til udvikling af metoder og dokumentationsværktøjer til brug for etablering af en model for afgiftsdifferentiering mellem diverse produkters cirkulære økonomiske potentialer.

63. Producentansvar ved implementering af det udvidede emballageansvar

GRAKOM bakker op om initiativer, der sikrer, at alle der har og kan tage et ansvar for miljø og klima, får og påtager sig et ansvar. Når der er tale om emballageprodukter, er det dog ikke helt entydigt, hvor producentansvaret for det faktisk miljø- og klimaaftryk skal placeres. De fleste emballageprodukter er ordreproducerede og dermed også producerede med udgangspunkt i forbrugerens ønsker til funktionalitet og lignende, hvilket kan afgøre valg af bestemte råvarer, som ikke altid er optimale ift. klima- og miljøaftrykket.

Ansvaret for at sikre at en kunde kan handle og foretage bevidste valg - også miljø- og klimamæssigt - påhviler naturligvis emballageproducenten. Men såfremt en afgift efterfølgende må blive pålagt et givent emballageprodukt, produceret og leveret til en kunde, der efterfølgende bringer dette produkt på markedet, så er der efter GRAKOMs vurdering tale om et delt "producentansvar". GRAKOM foreslår derfor, at der iværksættes et samarbejde med henblik på dels at udvikle en model for delt producentansvar og dels at nedsætte et samarbejdsforum mellem myndigheder, industriens aktører og forbrugere med det formål at drøfte og sikre en løbende tilpasning jf. den teknologiske udvikling/vejledning af de politiske niveauer.

82. Mærkningskrav på engangsplastikprodukter

GRAKOM støtter i udgangspunktet en mærkningsordning for engangsplastprodukter, som bidrager til, at produktet sorteres og bortskaffes på sikker vis. GRAKOM ønsker dog at bemærke, at mærkningsordninger skal være intuitive for forbrugerne og ikke forvirre i et sådant omfang, at det begrænser eller på anden vis obstruerer affaldssorteringen.

GRAKOM støtter som udgangspunkt fortrinsvis miljømærker, der stiller krav til alle de relevante miljø- og klimaforhold for produktet, - fra design til genanvendelse. Men et mærke/piktogram kan bidrage til, at produktet cirkuleres på en bestemt måde.

113. Forbud mod markedsføring af visse engangsplastikprodukter

I forbindelse med forbud er det væsentligt, at det sikres, at der findes brugbare alternativer, så forbrugernes opbakning til miljøreguleringen ikke sættes over styr. Generelt skal man være varsom med at forbyde konkrete produkttyper og i stedet stille miljøkrav til produkterne med tilpas indfasning, så man gennem forskning og innovation kan udvikle grønne alternativer.

114. Mål om 50 pct. reduktion af visse take away emballager af plastik

GRAKOM vurderer, at det kan virke positivt for de emballageproducerende virksomheders miljø- og klimastrategiske arbejde, at der opstilles reduktionsmål. GRAKOM finder det dog også afgørende, at der fortsat er sammenhæng mellem disse reduktionsmål og de reelle miljø- og klimaeffekter.

Det er vigtigt at holde sig for øje, at udfasning af visse produkttyper altid vil blive erstattet af nye typer af produkter, så længe der er en efterspørgsel i markedet. Såfremt disse nye produkter ikke har en dokumenteret forbedret miljø- og klimaeffekt, risikerer man i stedet at ende med initiativer, der forværrer miljø- og klimabalancen.

117. Forum for emballageplastik

GRAKOM hilser Forum for emballageplastik velkommen og vil med glæde stille sin ekspertise og fagviden til rådighed for at fremme cirkulær produktion af emballageplast.